

for definition of genres inside scientific article genre are: 1. Areas of scientific activity; 2. Communicative aim which stands in front of researcher; 3. Scientific purpose.

Discourse, article, genre, compositional categories, constitutive aspects.

УДК 821.111

СИМВОЛІЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ КОЛЬОРІВ В УСНІЙ НАРОДНІЙ ТВОРЧОСТІ ТА ЛІТЕРАТУРІ НІМЕЦЬКОГО НАРОДУ

І.І. Вакулик, кандидат філологічних наук

Н.М. Щур, викладач

І.О. Бушміна, студентка

Досліджено використання кольорів у німецькому фольклорі. Проаналізовано символічне їх значення і з'ясовано роль кольорової семантики у становленні європейського світогляду й німецького зокрема. Простежено віддзеркалення колористики у поетичних та прозових творах.

Колористика, символіка, німецькі казки, фольклор.

Люди здавна надають кольорам та їхньому прочитанню власної «мови». Наприклад, в астрології кожній планеті відповідає свій колір: червоний – Марсу, синій – Венері, жовтий – Меркурію, зелений – Сатурну, пурпуровий – Юпітеру, помаранчевий – Сонцю, а фіолетовий – Місяці. Але кольори були символами не тільки планет, але і їх впливу, і соціального статусу людей, і, звичайно, різних психологічних і емоційних станів [13, с. 119].

Білий, чорний та червоний кольори у всіх культурах мають безліч значень та асоціюються з виділеннями людського організму. Ці кольори символічно пов'язують відповідно з процесом народжування (кров – життя), годування дитини (молоко – чистота) та виділенням (нечистоти – смерть). Тобто люди часто кольори пов'язують з соціальними чинниками людського буття, шукаючи природні відповідники у собі та навколишньому світі [15]. Згодом тріада кольорів перейшла у вертикальну площину: біле – небо, червоне – світ живих, чорне – світ мертвих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дедалі частіше сучасні мовознавчі дослідження з проблеми колористики по-різному презентують вияви кольору у художніх текстах. Здебільшого науковці (Фрумкіна Р., Кульпіна В., Серов М.) зосереджують увагу на лінгвофілософських характеристиках колористичних номінацій. Естетика кольору як маркера ментальності проявляється у працях О.Губенко, Ю. Карташової, Л.Домилівської. На перетині соціо – й психолінгвістики працюють А.Вежбицька,

Л.Лисиченко, О.Снітко, І.Голубовська. Л.Шевченко, Д.Дергач розглядають колір у мовній свідомості соціуму, визначаючи його як індифікатор часу.

Мета дослідження – аналіз використання колористичної символіки у німецькому фольклорі та літературних творах, зокрема, простежити, як змінюються предмети, люди і тварини залежно від кольору, який надає їм автор твору.

Виклад основного матеріалу. Новизна заявленої проблематики полягає у з'ясуванні ролі кольорової символіки у становленні європейського світогляду й німецького зокрема; віддзеркаленні колористики у поетичних (віршах Гейне «Лорелей» та Целана «Фуга смерті») та прозових творах (трагедії Гете «Фауст»; казках братів Грімм «Біла та чорна наречена», «Білосніжка та алоцвіт», «Білосніжка та семеро гномів», «Гриф-Птиця», «Гусятниця біля криниці», «Два брати», «Дівчина-дикунка», «Залізний Ганс», «Золотий гусак», «Лісова хатинка», «Могильний пагорб», «Одноглазка, двуглазка і триглазка», «Пані Хурделиця», «Попелюшка», «Русалка в озері», «Салатний Осел», «Скляна труна», «Справжня наречена»; Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер»).

Кольорова символіка має стародавнє коріння. Колірна символіка Західної Європи втілена у творах видатних філософів, вчених, діячів культури. Ще в Аристотеля біле – це вода і повітря, а чорне – земля [14, с. 252]. Символіка кольорів Гегеля ставить у відповідність емоціям певний колір. Чорне, за його думкою [12, с. 102], пов'язане з землею, нечистотами, злом та смертю. Приклад такого використання чорного кольору ми бачимо у вірші П. Целана «Фуга смерті».

Червоний – колір священної крові Христа, пролитої в ім'я спасіння людей. Друге значення червоного кольору пов'язано з образом священного вогню, який спалахне в день Страшного суду. Тому саме у червоному плащі ми бачимо Мефістофеля з трагедії Гете «Фауст»: «Мефістофель: В одежде златотканой, красной, В плаще материи атласной...» [9, с. 102].

Золотокоса дівчина постає перед нами як символ незабутньої краси усіх дівчат Німеччини. Назва гори Лурлей («Lure Lay») означає «сланцева скеля» (сланець – гірська порода, один із видів якої має пісочний (жовтий) колір). Лурлея згадується в німецьких текстах X ст. за свідченням міннезінгера XIII ст. Марнера. Саме у цієї скелі хитрі карлики (Luri, Lurli) оберігають скарби Нібелунгів. Легенда про Лорелею довгий час залишалася лише місцевим переказом: До образу золотокосої Лорелеї у різний час зверталися й інші поети: Йозеф Ейхендорфа (1815), Отто фон Лебен (1821), Жерар де Нерваль (1852), Гійом Аполлінер (1904). Наприклад, у Лебена Лорелай – тривіальна спокусниця, а у Ейхендорфа – лісова чарівниця. Е. Т. А. Гофман у казці «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер» так описує фею: «Панна фон Рожа-Гожа була статечного вигляду, шляхетної величної постави і трохи гордої, владної вдачі. Її обличчя, хоч його й можна було назвати бездоганно прегарним, справляло іноді якесь дивне, майже моторошне враження, а надто як вона, за своїм звичаєм, нерухомо й суворо вдивлялася кудись перед себе» [10, с. 160].

Гретхен з «Фауста» Гете – прекрасна дівчина, вихована за суворими релігійними канонами, однак природні схильності її природи гріховні: до безтями закохується у Фауста. А коли коханого не виявляється поруч, під тиском середовища виявляється дітовбивцею.

Кольорова символіка у поезії П. Целана «Фуга смерті» – метафора світу, «почорнілого» від жирного диму крематоріїв, в якому навіть молоко – першооснова буття та символ непорушної материнської любові – запошилося попелом і забарвилось зловісною чорнотою [6, с. 314]. Ось метафора, побудована на оксюмороні: «Чорне молоко світання – ми п'ємо його надвечір, ми п'ємо його о півдні, ми п'ємо його вночі, ми п'ємо і п'ємо.» [7, с. 356].

Колір у казці Е.Т.А. Гофмана «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер» – як чарівний дар Феї: три золоті волосинки на голові хлопчика означали, що він краще ніж насправді він є [10, с. 157].

У казці «Залізний Ганс»: «Сидячи на краю золотого колодязя, хлопчик відчув як у нього заболів палець, та так сильно, що хлопчик мимоволі сунув його у воду. Він швидко витягнув руку назад та побачив, що весь палець став золотим; і як він не намагався стерти золото, все було даремно» [3, с. 72]. У казці «Салатний осел» мисливець захотів їсти, але не було ні яблук, ні груш, а лише тільки одна зелень. Він поїв салату – і перетворився на земну істоту – осла. Саме зелень зробила його пізніше знову людиною.

Білий колір символізував Божественність, Святість, Віру, Чистоту, Благо. Все, що позначалось білим приєднувалось до божественного чину. У «Лісовій хатинці» добра дівчина була перетворена відьмою на білого гуся. Подібні метаморфози відбувалися і у казці «Гусятниця у колодязя», і у «Пані Хурделиця», і у казці «Білосніжка і семеро гномів» бачимо: «І народила королева незабаром дочку, і була вона біла, як сніг, рум'яна як кров, і прозвали її тому Білосніжкою» [5, с. 32].

Чорний колір як символ негативних явищ презентує казка «Біла та чорна наречена»: «Розгнівався Господь Бог на мати та дочку, відвернувся від них і зачарував їх: зробилися вони чорні, як ніч та потворні, як гріх.» [4, с. 127]. У казках «Білосніжка та семеро гномів» та «Гриф-Птиця» червоні яблука мають чудодійну силу. В одній казці яблуко приносить смерть, а в іншій дочка короля одужує після того, як з'їла червоне яблуко.

Жовтий колір, що найчастіше використовується німецькими авторами, асоціюється із сонцем, золотом, словом. Читаючи казки братів Грімм, ми бачимо, що героїні «вкриті світлим волоссям, немов дорогоцінною мантиєю» («Скляна труна») [5, с. 125], «вони прекрасні і світлі, як сонечко» («Біла та чорна наречена») [4, с. 125], «волосся сяють, як сонячні промені» («Гусятниця у колодязя») [2, с. 45]. То ж не випадково Гете у «Вченні про колір» побудував коло по вершинах трикутника, на яких знаходяться основні кольори – жовтий, синій, червоний. Жовтий Гете відніс до теплих, активних, з великою світлосилою. "Жовтий – перший серед світлих", – підвів підсумок [1, с. 148].

Нині дещо суміщений концепт жовтого: це товариськість, цікавість, легка пристосованість. Він вирізняється серед інших кольорів. «...раптом впало його золоте волосся на плечі, і це було так гарно, що всі здивувались.» («Залізний Ганс») [3, с. 77]; «Схопив король мантию і зірвав її з неї. І стало видно золоте волосся, і вона предстала перед ним у всій своїй красі, – ніяк не можливо було їй заховатися. А коли вона змила з обличчя попіл та сажу, то стала вона прекрасною, і подібної краси ще ніхто на світі не бачив.» («Дівчина-дикунка») [11, с. 87]; «Вона поклала у хустку три чудові сукні – одна з витканими на ній сяючими зірками, друга зі срібними лунами і третя з золотими сонцями...» («Справжня наречена») [4, с. 163].

Фахівці з психології кольору Г. Фрілінг і К. Ауер закріплюють за жовтим кольором якості світлого, сонячного, який має контакт, променистого, радісного, активного. Він, на їхню думку, залишається в пам'яті набагато глибше за інших і стимулює, створює душевний підйом. Саме тому у німецьких народних казках і зокрема в казках братів Грімм доленосне значення для головних героїв мають речі жовтого (золотого) кольору: «...стоїть перед нею дивовижне дерево, листя у нього все срібне, висять між ними золоті плоди.» – «Одноглазка, двуглазка і триглазка» [5, с. 92]); «Вона взяла зі своєї скарбниці лише три речі: золоту каблучку, золоте веретенце і маленьке золоте мотовило; а три сукні, як сонце, луна і зірки, вона сховала у шкарлупу горіха.» («Дівчина - дикунка»).

А ось у казці «Русалка в озері» «золотий гребінець», «золота флейта» та «золота прялка» допомагають героїні врятувати свого чоловіка з глибини озера.

Найвживанішим у казках та літературних творах є жовтий (золотий) колір. Це символ тепла та радості. Колір сонця, багатства. Тому головних героїнь зображували з золотим волоссям, у золотому вбранні (золоте плаття і черевички), підкреслюючи центральність цього образу, духовне багатство, святість. На допомогу їм приходять золоті речі, золоті тварини, як провідники божественного Сонця. Та все ж варто звертати увагу і на інші відтінки жовтого, не думаючи, що кожний жовтий є золотим, адже цей колір може нести у собі і негативне значення – символ осені та стиглого врожаю – значення кінця.

Другим щодо частоти використання є білий. Колір Божої сили, невинності, чистоти. Це колір ангелів та святих. На противагу білому кольору вживається чорний – символ зла і смерті. Він робить красу й потворність подібними, адже у темряві (чим і є чорний колір) всі предмети темні. У народних казках відьма, ненавидячи головну героїню, робить її чорною, сподіваючись, що ніхто не зверне на неї уваги, що у чорноті вона зникне. Червоний колір – символ крові й вогню. Це вияв кохання і прояв страждання. Саме тому чарівні плоди у творах червоного кольору. Це символ життя, щастя, радості, а з іншого - вони приносять смерть. Прикладом може слугувати яблуко з казки «Білосніжка та семеро гномів».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вбачаємо аналіз колористики творів англійської та французької літератур, що дасть можливість встановити не лише кольорову семантику світу речей у при-

роді, а й структурувати її згідно з концептами «добра», «зла», «справедливості».

Список літератури

1. 100 великих писателів / [ред. С. Н. Дмитриев]. – М.: «Вече», 2006 – 280 с.
2. Грімм Якоб. Загадкові казки / Якоб і Вільгельм Грімм. – К.: Махаон-Україна, 2010. – 96 с.
3. Брати Грімм. Казки / Брати Грімм. – Ростов-на-Дону: Видавничий дім «Проф-Пресс», Донецьк: ВКЦ «Кредо», 2012. – 144 с.
4. Грімм Якоб. Найкращі казки братів Грімм / Якоб і Вільгельм Грім; пер. з англ. О. Зозулі. – К.: Країна Мрій, 2012. – 304 с.
5. Грімм Якоб. Сказки / Якоб и Вильгельм Гримм; пер. с нем. Г. Н. Петникова. – К.: Молодь, 1992 – 400 с.
6. Волощук Є. Зарубіжна література: підруч. для 11-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Є. Волощук. – К.: Генеза, 2005. – С. 309–320.
7. Волощук Є. Зарубіжна література: Хрестоматія-посібник для 11-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Є. Волощук. – К.: Генеза, 2003. – С. 354–357.
8. Гаврилов А. В. О значении охры в погребальном обряде археологических культур эпох палеолита-бронзы / А. В. Гаврилов // Проблемы изучения катакомбной культурно-исторической общности: Тезисы докладов Всесоюзного семинара. – Запорожье, 1990. – С. 12 – 14.
9. Гёте И. В. Фауст / Иоганн Вольфганг Гёте. – М.: Эскимо, 2008. – 400 с.
10. Гофман. Т. Золотой горшок и другие истории / Эрнст Теодор Амадей Гофман; пер. с нем. – М.: Детская лит-ра, 1981. – С. 151-264.
11. Грімм Якоб. Хлопчик-мізинчик та інші казки / Якоб Грімм, Вільгельм Грімм; худож. І. Бодрова. – К.: Махаон-Україна, 2010. – 112 с.: іл.. – (Серія «Казка за казкою»). – На тит. арк.: Брати Грімм.
12. Оствальд В. Кольорознавство / В. Оствальд. – М.: Проміздат, 1926. – 204 с.
13. Про все на світі: енциклопедія / [ред. Л. Слабошпицька]. – К.: Махаон-Україна, 2001. – С. 118-121.
14. Шевнюк О. Л. Культурологія: навч. посіб. / О. Л. Шевнюк. – К.: Знання-Прес, 2004. – 353 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
15. Людство у кольорах його дитинства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gohatto-n.livejournal.com/519233.html?thread=6036033>

Исследовано использование цвета в немецком фольклоре. Проанализировано его символическое значение и выяснена роль цветовой символики в утверждении европейского мировоззрения, в особенности немецкого. Прослежено отображение колористики в поэзии и прозе.

Колористика, символика, немецкие сказки, фольклор.

The article examines the use of colours in German folklore, analyzes their symbolic value, reveals the colour symbolic role in the development of European worldview and German in particular; there is a reflection of the colours in poetry and prose.

It deals with the symbolic meanings of different colours, such as red, golden (yellow), white and black. The material for the analysis includes German fairy tales and literature. This article clarifies the role of the colour symbolism in poetry (poems by Heine "Laurel" and Celan "Todesfuge") and

prose works (Goethe's "Faust", Grimms' fairy tales "The White and Black Bride", "Little Snow White", "Foudling-Bird", "The Goose-Girl at the Well", "The Two Brothers", "Iron John", "Golden Goose", "The Hut in the Forest", "One-eye, Two-eyes, and Three-eyes", "Cinderella", "Donkey Cabbages", "The Glass Coffin", "The True Bride"; and Hoffmann's "Little Tzahes").

The analysis of the above-mentioned works shows that each of the described colours has the same meaning in various tales of different authors.

Colouristics, symbolics, German fairy tales, folklore.

УДК 651.75

МОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЛОВИХ ЛИСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

**Г.М.Дима, кандидат філологічних наук
Н.В.Курінна, студентка магістратури**

Розглянуто основні складові ділового листа та його мовні характеристики (на матеріалі німецької мови). Проаналізовано пропозиції щодо написання ділового листа та визначення стандартів німецької ділової кореспонденції. Показано особливості загальної структури листа та його складових. Розглянуто деякі варіанти німецьких ділових листів. Наведено особливості оформлення ділового листа німецькою мовою. Особливу увагу приділено формулам ввічливості, зокрема, звертання й прощання.

Кореспонденція, діловий лист, додаток, мовні кліше, письмові штампи, німецька мова.

Ділове листування займає значне місце в практиці міжнародного спілкування. Воно може стосуватися відносин між підприємствами, організаціями, громадськими, профспілковими та культовими установами різних країн. Ділове листування висвітлює як загальні питання міжнародних взаємовідносин, так і суто комерційні. Зокрема міжнародна кореспонденція може бути присвячена таким питанням як співробітництво з іноземними фірмами, участь у торговій і комерційній діяльності, підготовка та реалізація контракту, відрядження спеціалістів, підготовка іноземних і національних кадрів, рекламації та врегулювання претензій тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням ділової німецької кореспонденції займались вітчизняні й зарубіжні дослідники Н. Бориско, А. Жданов, І. Жданова, Р. Закс, М. Васильєва, О. Коновченко, А. Плотнікова.

Мета дослідження – розгляд мовних характеристик ділових листів.